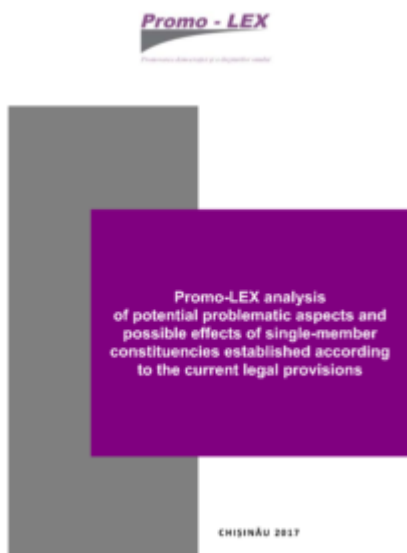
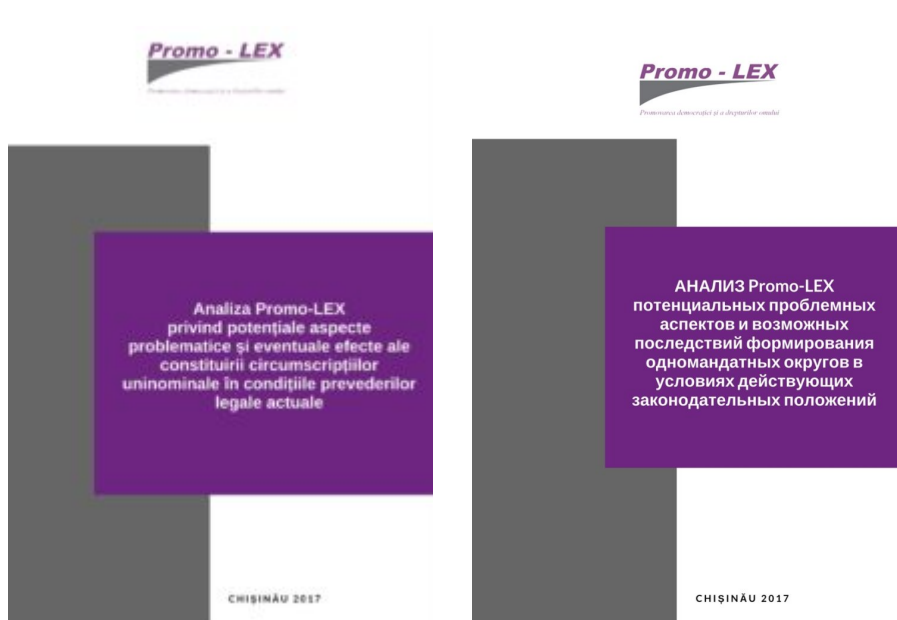
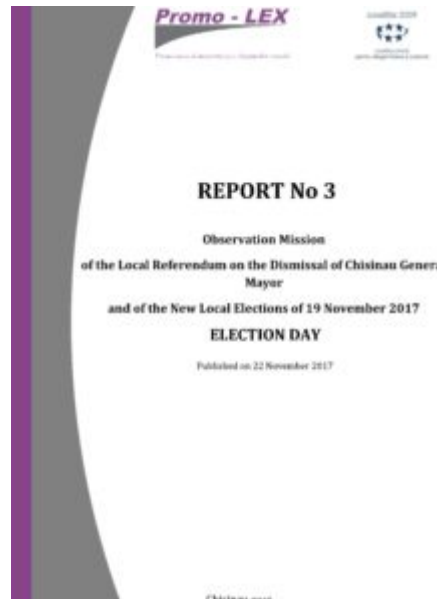

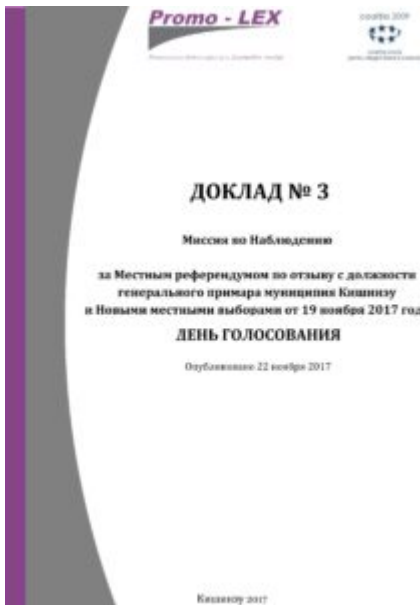
Analiza Promo-LEX privind potențiale aspecte problematice și eventuale efecte ale constituirii circumscripțiilor uninominale în condițiile prevederilor legale actuale

---

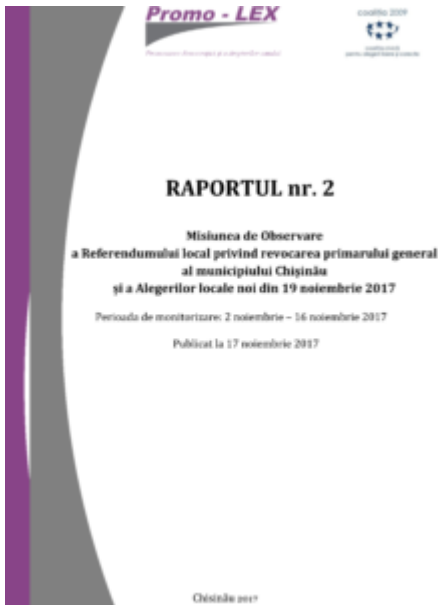
Raport nr. 3 privind Referendumul local de revocare a primarului general al municipiului Chișinău și privind Alegerile locale noi din 19 noiembrie 2017

RAPORT nr. 2 – Misiunea de Observare a Referendumului local privind revocarea primarului general al municipiului Chișinău și a Alegerilor locale noi din 19 noiembrie 2017

Apel public privind transparența limitată și deficiențele constatate în procesul de adoptare a proiectului hotărârii privind constituirea circumscripțiilor uninominale

Organizațiile societății civile semnatare își exprimă îngrijorarea privind transparența limitată a activității Comisiei naționale pentru constituirea circumscripțiilor uninominale permanente și solicită Guvernului ca proiectul de hotărâre privind constituirea circumscripțiilor uninominale să

fie supus consultărilor publice.

Această solicitare vine în contextul următoarelor deficiențe constatate în procesul de implementare a legii nr. 154 din 20 iulie 2017 cu privire la modificarea Codului Electoral.

▪ *Ignorarea prevederilor Codului bunelor practici în materie electorală (Comisia de la Venetia) cu privire la rolul Parlamentului în formarea circumscriptiilor electorale*

Conform pct. 17 din Codul bunelor practici „Cea mai bună soluție ar fi examinarea problemei în prima instanță de către o comisie compusă în majoritate din membri independenți (...). Ulterior, parlamentul ar putea adopta o decizie în baza propunerilor prezentate de comisie, rezervând posibilitatea unui singur recurs.” [\[1\]](#)

Atribuirea dreptului de constituire a circumscriptiilor electorale uninominale permanente unui organ politic, și anume Guvernului, care este subordonat majorității parlamentare, precum și neincluderea hotarelor circumscriptiilor uninominale în corpul Codului Electoral este o deficiență majoră a sistemului electoral mixt aprobat prin Legea nr. 154 din 20 iulie 2017.

▪ *Constituirea tardivă și cu încălcarea legii a Comisiei pentru constituirea circumscriptiilor uninominale*

Circumscriptiile uninominale se aprobă, conform art. 74 alin. (2) din Cod, de Guvern – în baza deciziei unei Comisii independente, a cărei componență este stabilită prin hotărâre de Guvern. Prin art. III din Legea nr. 154 din 20 iulie 2017, s-a stabilit un termen de 30 de zile în care Guvernul era obligat să formeze Comisia națională pentru constituirea circumscriptiilor uninominale permanente („Comisia”). În acest sens, Asociația Promo-LEX, în comun cu **Centrul de Resurse Juridice din Moldova**, au făcut o declarație publică la 21 august 2017, prin care au atras atenția asupra faptului că

Guvernul nu a format Comisia națională în termenul prevăzut de lege, termenul limită expirând la 20 august 2017. Componenta nominală a Comisiei naționale pentru constituirea circumscriptiilor uninominale permanente a fost aprobată de Guvern prin Hotărârea nr. 708 din 6 septembrie 2017, **cu o întârziere de 17 zile.**

▪ *Subminarea independenței Comisiei*

În data de 18 august 2017, cu 2 zile înainte de expirarea termenului limită de aprobare a componenței Comisiei, Ministerul Justiției a lansat spre consultări publice un proiect de Regulament cu privire la activitatea Comisiei. Menționăm că documentul, în varianta finală, a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 670 din 23 august 2017. În opinia noastră, **inițiativa Guvernului de a reglementa activitatea unei comisii care conform legii se prezumă a fi independentă și care urmează să-și elaboreze propriul Regulament de activitate care doar tehnic urma să fie aprobat de Guvern nu înseamnă altceva decât ingerință directă în activitatea acestui organ și intenție de suprimare a independenței acesteia.** Or, conform art. III din Legea nr. 154 din 20 iulie 2017, Guvernul urma până la 20 august 2017, doar să aprobe componența nominală a Comisiei și să stabilească mandatul de activitate a acesteia în timp, cu fixarea termenului în care Comisia creată să propună Guvernului propriul Regulament de activitate.

▪ *Transparență limitată în activitatea Comisiei*

Având în vedere perioada parcursă din momentul constituirii Comisiei și adoptării Regulamentului de activitate a acesteia, putem constata transparența limitată în activitatea acestui organ. Amintim în acest sens că reieșind din Planul de acțiuni calendaristic al Comisiei, [\[2\]](#) **la 17 octombrie 2017, urmau să aibă loc consultări publice asupra modelului definitivat de formare a circumscriptiilor.** Atestăm că **consultările publice au lipsit totalmente din procesul decizional al Comisiei.**

Deși ședințele Comisiei au fost publice și transmise în direct prin intermediul surselor de informare în masă, **documentele aflate în lucru și cele de informare obținute de la diferite autorități, precum și procesele verbale ale ședințelor nu au fost publicate în totalitate.** Asta deși potrivit pct. 19 lit. h) din Regulament, secretarul Comisiei conlucrează cu mass-media în reflectarea activității Comisiei, iar potrivit pct. 14, Comisia este asistată de un secretariat, asigurat de către Cancelaria de Stat.

Menționăm că despre acest fapt a fost relatat și în Apelul Public din 4 octombrie 2017, semnat de 17 organizații non-guvernamentale din Republica Moldova și din diasporă.[\[3\]](#) Organizațiile societății civile atrăgeau atenția atunci că după 3 ședințe desfășurate, pe pagina web a Cancelariei de Stat nu era publicat vreun proces-verbal al Comisiei. Mai mult, **informația despre discuțiile privind ședințele și deciziile adoptate de către Comisie nu era accesibilă pentru publicul interesat.**

La momentul publicării prezentului Apel, pe pagina web a Cancelariei de Stat, la rubrica “Activitatea Comisiei Naționale pentru constituirea circumscriptiilor uninominale permanente” sunt plasate procesele verbale ale ședințelor din 12, 19 și respectiv 26 septembrie 2017, precum și linkurile la înregistrările video ale celor 8 ședințe (un link inactiv).[\[4\]](#) De asemenea, un anunț adresat diasporei privind recepționarea propunerilor privind formarea circumscriptiilor a fost plasat pe pagina sa de Biroul Relații cu Diaspora la 12 septembrie (anunț repetat la 20 septembrie 2017).[\[5\]](#) Deși Asociația „Gente Moldava” din diasporă a reacționat la acest apel și a expediat propuneri, acestea nu s-au regăsit în vreo sinteză a divergențelor care urma a fi publicată pe pagina web a BDR sau a Cancelariei de Stat în corespundere cu cerințele Legii nr. 239 privind transparența în procesul decizional din 13 noiembrie 2008. Potrivit respectivei legi și a Hotărârii de Guvern nr. 967 cu privire la mecanismul de consultare publică

cu societatea civilă în procesul decizional din 9 august 2016, **autoritățile publice sunt obligate să asigure transparența procesului decizional la fiecare etapă a elaborării unei decizii, să asigure accesibilitatea informației și să asigure consultarea publică a proiectelor de hotărâri.**

- ***Ignorarea criteriilor speciale de calculare a numărului de circumscripții ce ar urma să fie deschise în stânga Nistrului, precum și pentru alegătorii aflați peste hotare.***

Deși atât Codul electoral, cât și Regulamentul privind activitatea Comisiei stabilesc anumite criterii de calcul a numărului de circumscripții uninominale permanente în stânga Nistrului și peste hotare, Comisia le-a ignorat în totalitate. În Opinia sa din 23 octombrie 2017, Asociația Promo-LEX a venit cu propuneri de criterii echidistante și clare, inclusiv în baza prevederilor Codului electoral, ce au permis să deducă **necesitatea constituirii a șase circumscripții peste hotare**[\[6\]](#). De asemenea, o analiză făcută de Asociația „Gente Moldova” din diasporă a indicat necesitatea constituirii a cinci circumscripții peste hotare.[\[7\]](#) Amintim că atât propunerile Promo-LEX, cât și cele ale „Gente Moldova” nu au fost discutate în cadrul ședințelor. În același timp, Comisia a aprobat **doar 3 circumscripții peste hotare și 2 în stânga Nistrului, fără vreo explicație potrivit cărui criteriu s-a decis acordarea a 5 circumscripții pentru aceste teritorii, inclusiv cum s-a ajuns la formula 3+2.**

- ***Interpretabilitatea și nerespectarea criteriului demografic de repartizare utilizat pentru constituirea circumscripțiilor electorale de pe teritoriul Republicii Moldova aflate sub jurisdicția autorităților constituționale***

În calitate de criteriu de constituire a circumscripțiilor a fost utilizat numărul alegătorilor înregistrați. În acest sens, atragem atenția că, în conformitate cu prevederile

Codului electoral, circumscripțiile electorale de pe teritoriul Republicii Moldova aflat sub jurisdicția autorităților constituționale vor avea la bază un număr relativ egal de alegători și **vor cuprinde între 55000 și 60000 de alegători cu drept de vot**. De asemenea, în spiritul bunelor practici, Codul electoral stabilește că devierea numărului de alegători între circumscripțiile electorale uninominale nu trebuie să depășească 10%. În contextul dat, constatăm cel puțin următoarele situații problematice:

- nu este clar în baza cărei cifre se calculează abaterea maximal admisibilă de 10%, or intervalul de 55 000 – 60 000 lasă loc pentru interpretări;
- doar 10 circumscripții se încadrează în limita de 55 000 – 60 000 (toate fiind din municipiul Chișinău);
- diferența dintre cea mai numeroasă circumscripție – 67 278 (nr. 46, Ceadâr-Lunga) și cea mai puțin numeroasă – 55 161 (nr. 25, mun. Chișinău) este de 12 171 de alegători.

▪ ***Obligația Guvernului de a supune consultărilor publice proiectul Hotărârii privind constituirea circumscripțiilor uninominale***

Deși Codul electoral nu instituie un termen în care Comisia urmează să adopte și să transmită Guvernului spre aprobare decizia privind constituirea circumscripțiilor uninominale, Regulamentul prevede un atare termen de 13 luni până la data expirării mandatului Parlamentului. În același timp, și Codul electoral și Regulamentul stabilesc că revizuirea circumscripțiilor nu poate fi efectuată în ultimele 12 luni dinaintea alegerilor ordinare. Conform art. 63 din Constituție și a Hotărârii Curții Constituționale nr. 31 din 10 noiembrie 2010, mandatul Parlamentului este de 4 ani și se calculează începând cu data când au loc alegerile deputaților în legislativ. Ultimele alegeri în Parlament au avut loc la 30

noiembrie 2014 și, respectiv, Comisia urma să transmită lista circumscriptiilor uninominale Guvernului până la 30 octombrie 2017, iar Guvernul să o aprobe până la 30 noiembrie 2017. Menționăm că Comisia a votat proiectul cu lista circumscriptiilor uninominale pentru a fi transmisă Guvernului în ședința din 30 octombrie 2017. În contextul celor expuse, considerăm că Guvernul dispune de timp suficient pentru inițierea consultărilor publice pe subiectul respectiv.

- **Lipsa unei hotărâri a Curții Constituționale pe marginea sesizării unui grup de deputați privind controlul constituționalității Legii nr. 154 din 20 iulie 2017**

Prin sesizarea nr. 117a, un grup de deputați în Parlament au solicitat Curții exercitarea controlului constituționalității și declararea ca fiind neconstituțională Legea nr. 154 din 20 iulie 2017, prin care a fost schimbat sistemul electoral din Republica Moldova[8]. În acest sens, considerăm că decizia privind constituirea circumscriptiilor uninominale în procesul de implementare a legii nr. 154 din 20 iulie 2017, trebuie să fie adoptată după pronunțarea hotărârii Curții. Din punctul de vedere al semnatarilor Curtea Constituțională trebuie să examineze în regim de urgență această sesizare.

Având în vedere cele menționate mai sus, precum și reieșind din importanța și impactul unui proces decizional integru și transparent pe subiectul constituirii circumscriptiilor uninominale, organizațiile semnatare solicită:

Parlamentului Republicii Moldova:

- să modifice Legea 154 din 20 iulie 2017 în vederea aplicării acesteia începând cu scrutinul parlamentar din 2022;
- să modifice art. 74 alin. (4) litera a) din Codul electoral în vederea adaptării numărului utilizat în calitate de criteriu special de repartizare la realitățile și procesele demografice curente din

Republica Moldova, în special, ținând cont și de numărul de alegători plecați peste hotarele Republicii Moldova;

Guvernului Republicii Moldova:

- să organizeze consultarea publică a proiectului hotărârii de Guvern până la adoptarea hotărârii privind aprobarea listei circumscripțiilor uninominale permanente;
- să asigure ca, în spiritul prevederilor Codului bunelor practici în materie electorală (pct.17), să poată fi utilizată posibilitatea restituirii spre reexaminare, la necesitate, a listei de circumscripții elaborate de Comisie, cu recomandările de rigoare, formulate inclusiv în procesul consultărilor publice;
- să asigure accesibilitatea tuturor documentelor Comisiei care au precedat elaborarea proiectului hotărârii;
- să aprobe circumscripțiile uninominale după ce Curtea Constituțională se va expune asupra sesizării nr. 117a depusă la 5 septembrie 2017 de către un grup de deputați în Parlament.

Curții Constituționale:

- să examineze cu celeritate sesizarea nr. 117a privind exercitarea controlului constituționalității și declararea ca fiind neconstituțională a Legii nr. 154 din 20 iulie 2017

Comisiei pentru constituirea circumscripțiilor uninominale:

- să publice în regim de urgență toate procesele-verbale ale ședințelor Comisiei;
- să publice documentele ce ar explica criteriile utilizate în procesul de constituire a circumscripțiilor. În special, ne referim la modul de departajare a celor 5 circumscripții alocate regiunii transnistrene ale Republicii Moldova și cetățenilor Republicii Moldova aflați în ziua votării peste hotare

sau explicarea modului de raportare a numărului de alegători din cadrul circumscripțiilor la necesitatea ca devierea numărului de alegători între circumscripțiile electorale uninominale să nu depășească 10%.

Semnatarii[9]:

1. Asociația Promo-LEX
2. Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)
3. Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”
4. Fundația Est-Europeană
5. Institutul de Politici Publice
6. Centrul de Politici și Reforme
7. WatchDog.md
8. Asociația Presei Independente
9. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”*
10. AGER*
11. Transparency International Moldova*
12. Centrul pentru Jurnalism Independent*

*Apel subsemnat după aprobarea hotărârii Guvernului, ora 18.30

[1]

<http://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2013/03/Codul-de-bune-practici-in-materie-electoral.pdf>

[2]

http://brd.gov.md/sites/default/files/planul_de_actiuni_calenduristic.pdf.

[3] Apel public privind transparența activității Comisiei naționale pentru constituirea circumscripțiilor uninominale permanente, 4 octombrie 2017, <http://crjm.org/wp-content/uploads/2017/10/17-10-04-Apel-transparenta-comis-circumscripții.pdf>.

[4]

<http://cancelaria.gov.md/ro/apc/activitatea-comisiei-nationale>

[-pentru-constituirea-circumscripțiilor-uninominale-permanente.](#)

[5]

<http://brd.gov.md/ro/content/biroul-relatii-cu-diaspora-lansea-za-anuntul-repetat-privind-constituirea-circumscripțiilor>.

[6] OPINIA Asociației Promo-LEX cu referire la numărul de circumscripții uninominale care urmează a fi create peste hotarele țării și repartizarea acestora potrivit zonelor geografice.

<https://promolex.md/10646-opinia-asociatiei-promo-lex-cu-referire-la-numarul-de-circumscripții-uninominale-care-urmeaza-a-fi-create-peste-hotarele-tării-si-repartizarea-acestora-potrivit-zonelor-geografice-1/?lang=ro>

[7] Asociația Gente Moldava, Veneția, Italia, Comentarii privind constituirea circumscripțiilor uninominale peste hotarele Republicii Moldova, 25 septembrie 2017, <https://drive.google.com/file/d/0BxwIRtSMdesFMXVzRFk3dDZzTDg/view>.

[8]

<http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=sesizari&docid=677&l=ro>

[9] Lista rămâne deschisă și pentru alți semnatari.

[PDF](#)

**Civil society report for the
Review of the Third Periodic**

Report of Moldova (CAT/C/MDA/3) at the 62th session of the UN Committee Against Torture (2)

Civil society report for the Review of the Third Periodic Report of Moldova
(CAT/C/MDA/3) at the 62th session of the
UN Committee Against Torture
(NOVEMBER 6 - DECEMBER 6, 2017)

JOINT SUBMISSION

OF PROMO-LEX ASSOCIATION, REHABILITATION CENTRE FOR TORTURE VICTIMS "MEMORIA"
(ICTV ROMANIA), WORLD ORGANIZATION AGAINST TORTURE AND INTERNATIONAL
REHABILITATION COUNCIL FOR TORTURE VICTIMS

CONTACTS:

Promo-LEX Association: Alexandra Furtica, Director of the Human Rights Program
alexandra.furtica@promolex.md, Tel: +37369104851;
Sofia of Mare 127, Chişinău, Moldova, Republic Of, www.promolex.md

ICTV Memoria: Ludmila Popovici, MD, Executive Director,
mlpopovici@yahoo.com, rctv@memoria.md,
Tel: +373 79504809; 44, Iosani str, Chişinău, Moldova, Republic Of, www.icrtv.md

World Organization Against Torture:
Rue Stevin 115 1000, Brussels, Tel / Fax: +32 2 218 37 19
E-mail: secretariat@omct.org, www.omct.org

International Rehabilitation Council for Torture Victims:
Vesterbrogade 145, Building 4 3rd Floor 1620, Copenhagen V
Tel: +45 44 49 10 36| Fax: +45 44 49 10 54, Email: icc@icrtv.org, www.icrtv.org

---

Civil society report for the Review of the Third Periodic Report of Moldova (CAT/C/MDA/3) at the 62th session of the UN Committee

Against Torture

Civil society report for the Review of the Third Periodic Report of
Moldova (CAT/C/MDA/3) at the 62th session of the
UN Committee Against Torture
November 6 - December 6, 2017

Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment
in the Transnistrian region of Republic of Moldova

October 2017

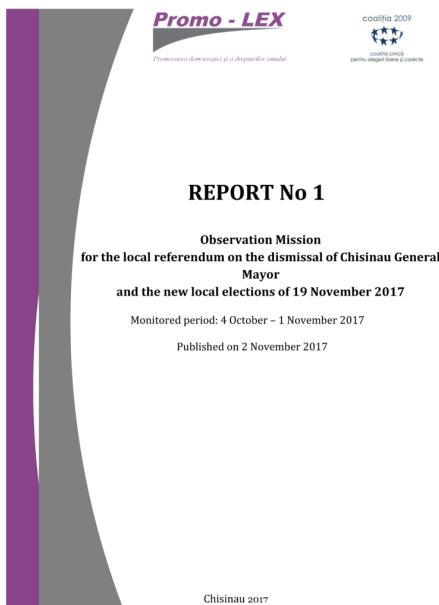
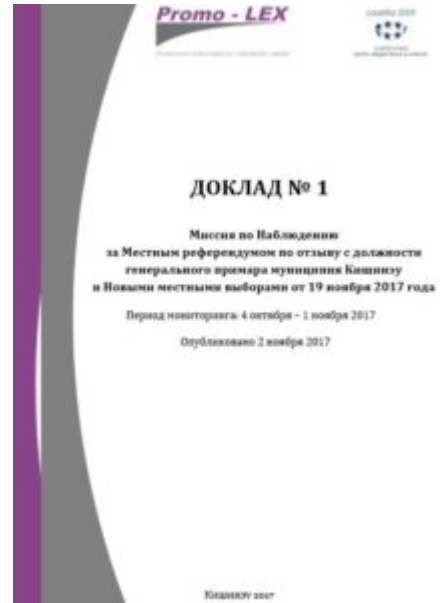

RAPORT Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova / Ianuarie – Iunie 2017

RAPORTUL nr. 1 – Misiunea de Observare a Referendumului local privind revocarea primarului general al municipiului Chișinău și a Alegerilor locale noi din 19 noiembrie 2017

**OPINIA Asociației Promo-LEX
cu referire la numărul de
circumscripții uninominale**

care urmează a fi create peste hotarele țării și repartizarea acestora potrivit zonelor geografice [1]

Noile prevederi legale

Conform noii redacții a Codului electoral, alegerile Parlamentare se efectuează în baza unui sistem de vot mixt, într-o circumscripție națională care cuprinde întreg teritoriul Republicii Moldova și secțiile de votare din străinătate, precum și în baza a 51 de circumscripții uninominale, inclusiv pentru localitățile din stânga Nistrului (Transnistria) și peste hotare. Parlamentul în calitate de organ legislativ suprem nu a stabilit cote exacte pentru circumscripțiile electorale care urmează a fi create peste hotarele țării și în unitățile administrativ teritoriale cu statut special. În acest context, crearea circumscripțiilor electorale urmează a fi efectuată în conformitate cu criteriile specificate în Codul Electoral și recomandările generale sugerate de standardele internaționale.

Metodologia de calcul a numărului de circumscripții uninominale care urmează a fi create peste hotarele țării

Pentru a determina numărul de circumscripții electorale care urmează a fi constituite peste hotarele țării, Asociația Promo-LEX a utilizat doi indicatori:

- numărul de cetățeni plecați/aflați peste hotarele țării. Conform datelor prezentate în anul 2016 de către Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) [\[2\]](#), peste hotarele țării se aflau 805 509

persoane;

- numărul de alegători de peste hotarele țării care au participat la ultimul scrutin național[3], adică, 138 723 persoane care au primit buletine de vot la ce de-al doilea tur de scrutin la alegerile prezidențiale.

Acești doi indicatori și cifrele reflectate mai sus au fost raportate la numărul total de cetățeni ai Republicii Moldova, precum și la numărul total de alegători[4]. Reieșind din numărul total de 51 circumscripții uninominale care urmează a fi create, pentru fiecare din cei doi indicatori menționați mai sus a fost calculat un număr aproximativ de circumscripții uninominale care ar trebui create peste hotarele țării.

Astfel, împărțind numărul cetățenilor aflați peste hotarele țării la numărul total al cetățenilor Republicii Moldova s-ar obține o cotă de 20,29%; respectiv, 20,29% din numărul total de 51 circumscripții uninominale ar constitui aproximativ 10 circumscripții care ar trebui create peste hotare, conform primului indicator (a se vedea detalii în Tabelul 1).

Tabel 1

Indicator	Numărul total de cetățeni ai Republicii Moldova[5]	Numărul cetățenilor plecați / aflați peste hotarele țării	% cetățeni peste hotare	Nr. de circumscripții uninominale care ar trebui create peste hotare (din totalul de 51)
Numărul de cetățeni plecați/aflați peste hotarele țării	3 970 729	805 509	20,29%	10

Un exercițiu similar de calcul, de această dată în baza numărului de cetățeni cu drept de vot din afara țării care au

participat la scrutinul prezidențial din 2016, arată că, peste hotarele țării au votat circa 4,26% din totalul alegătorilor din RSA; respectiv, 4,26% din numărul total de 51 circumscripții uninominale ar constitui aproximativ 2 circumscripții care ar trebui create peste hotare, conform celui de-al doilea indicator (a se vedea detalii în Tabelul 2).

Tabel 2

Indicator	Numărul total de alegători [6]	Nr. persoane care au primit buletine de vot în turul II al scrutinului prezidențial, 2016	% alegători care au votat peste hotare din totalul acestora	Nr. de circumscripții uninominale care ar trebui create peste hotare (din totalul de 51)
Numărul de alegători de peste hotarele țării care au participat la ultimul scrutin național	3 255 361	138 723	4,26%	2

Însumând cotele obținute pentru indicatorii prezentați mai sus (20,29% + 4,26%) s-ar obține un coeficient total de 24,55%, care la rândul său ar trebui împărțit la divizorul 2 (numărul de indicatori luați în calcul), rezultând astfel o cotă agregată de 12,28%. Astfel, cota agregată de 12,28% reprezintă coeficientul care trebuie luat în calcul la stabilirea numărului de circumscripții electorale care ar fi necesar să fie create în afara țării (din numărul total de 51 circumscripții) [\[7\]](#).

În concluzie, potrivit acestui exercițiu matematic,

cetățenilor din diasporă ar trebui să li se repartizeze circa 12,28 % sau 6 circumscripții din totalul de 51 de circumscripții uninominale.

Determinarea zonelor geografice și a numărului de circumscripții uninominale care urmează a fi create în fiecare zonă

Potrivit art. 74, alin. 5 din Codul electoral, la constituirea circumscripțiilor uninominale peste hotarele Republicii Moldova, autoritatea responsabilă de crearea acestora va ține cont, de următoarele condiții:

1. informațiile deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință;
2. informațiile deținute de către autoritățile publice centrale, inclusiv datele statistice oficiale relevante;
3. informațiile obținute în rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate, conform procedurii stabilite prin regulamentul aprobat de Comisia Electorală Centrală;
4. numărul de alegători care au participat la scrutinul precedent;
5. alte date relevante, obținute de autoritățile publice centrale, la solicitare, din partea autorităților țării gazdă în condițiile legii;
6. la stabilirea hotarelor circumscripțiilor constituite peste hotare, Comisia va acționa în conformitate cu regulamentul aprobat de Guvern și va ține cont de zonele geografice relevante precum:
  - țările membre ale Uniunii Europene, Norvegia, Islanda, Elveția, Liechtenstein, San Marino, țările din Europa de Sud-Est care nu sînt membre ale Uniunii Europene, Turcia, Israel;
  - țările membre ale Comunității Statelor Independente, Ucraina, Georgia, Asia, Orientul Mijlociu;

- America de Nord, America de Sud, Africa, Australia, Noua Zeelandă, luându-se în considerare hotarele statelor care nu vor putea fi intersectate pe interior.

Asociația Promo-LEX consideră că, primii patru indicatori menționați în lege sunt determinanți pentru repartizarea circumscripțiilor electorale în interiorul zonelor geografice stabilite de Parlament. Reiterăm, zonele geografice se repartizează în felul următor:

- **Europa[8]:** țările membre ale Uniunii Europene, Norvegia, Islanda, Elveția, Liechtenstein, San Marino, țările din Europa de Sud-Est care nu sunt membre ale Uniunii Europene, Turcia, Israel;
- **CSI și Asia:** țările membre ale Comunității Statelor Independente, Ucraina, Georgia, Asia, Orientul Mijlociu;
- **America și alte teritorii:** America de Nord, America de Sud, Africa, Australia, Noua Zeelandă.

Având în vedere cele patru criterii prevăzute de Codul Electoral, similar analizei propusă de Asociația Gente Moldova[9], Asociația Promo-LEX a realizat o serie de calcule matematice pentru obținerea unor cote procentuale privind numărul de circumscripții electorale care ar trebui create peste hotare în fiecare din cele trei zone geografice stabilite în lege. Astfel, în tabelele ce urmează sunt indicate calculele corespunzătoare pentru fiecare indicator în parte:

Tabel 3

<p>a) în baza informațiilor deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință</p>
--

Zona geografică	Numărul cetățenilor plecați/aflați peste hotarele țării	% din numărul de cetățeni	Numărul de circumscripții uninominale conform cotei stabilite (6)	Numărul de circumscripții uninominale care ar fi create în baza criteriului a)
Europa	240 423	29,85 %	$0,298 \cdot 6 = 1,80$	1,80
CSI și Asia	517 532	64,25 %	$0,642 \cdot 6 = 3,85$	3,85
America și alte teritorii	47 554	5,90 %	$0,059 \cdot 6 = 0,35$	0,35
Total	805 509	100 %		6

Din tabelul de mai sus se observă faptul că, în baza informațiilor deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință, în zona geografică CSI și Asia, numărul de votanți depășește de două ori numărul de alegători din statele zonei Europa, iar zona geografică America și alte teritorii ating circa 6% din numărul total. Prin urmare, conform estimărilor Promo-LEX, din cele 6 circumscripții electorale care urmează a fi create, 1,80 circumscripții ar trebui să revină zonei geografice Europa, 3,85 – zonei CSI și Asia, 0,35 – zonei America și alte teritorii.

Tabel 4

b) în baza informațiilor deținute de către CRIS Registru la 01.07.2017 [10]				
Zona geografică	Numărul de cetățeni	% din numărul de cetățeni	Numărul de circumscripții uninominale conform ponderii	Numărul de circumscripții uninominale partajate în baza criteriului b)

Europa	22 891	22,07 %	$0,221*6 = 1,32$	1,32
CSI și Asia	64 025	61,74 %	$0,617*6 = 3,71$	3,71
America și alte teritorii	16 783	16,19 %	$0,162*6 = 0,97$	0,97
Total	103 699	100 %		6

În baza informațiilor deținute de către autoritățile publice centrale, inclusiv a datelor statistice oficiale relevante, Promo-LEX constată faptul că, zonei geografice Europa îi revine un număr de 1,32 circumscripții iar CSI și Asia – 3,71 circumscripții uninominale, în timp ce zonei America și alte teritorii îi revine 0,97 circumscripții electorale.

Tabel 5

c) în baza informațiilor obținute în rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate pentru scrutinul prezidențial 2016				
Zona geografică	Numărul de alegători	% din numărul de alegători	Numărul de circumscripții uninominale conform ponderii	Numărul de circumscripții uninominale partajate în baza criteriului c)
Europa	2800	78,43 %	$0,784*6 = 4,71$	4,71
CSI și Asia	227	6,36 %	$0,064*6 = 0,38$	0,38
America și alte teritorii	543	15,21 %	$0,152*6 = 0,91$	0,91
Total	3570	100%		6

Luând drept bază de calcul rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate pentru scrutinul prezidențial din 2016, din tabelul de mai sus se observă că, în zona geografică Europa, numărul de votanți depășește de 2,75 ori numărul de alegători din celelalte zone geografice cumulat. Respectiv, urmează ca în această zonă să fie create 4,71 circumscripții uninominale, în zona America și alte teritorii – 0,91 circumscripții uninominale, iar în zona CSI și Asia – 0,38 circumscripții uninominale.

Tabel 6

d) în baza numărului de alegători de peste hotare care au participat la scrutinul precedent				
Zona geografică	Numărul de alegători	% din numărul de alegători	Numărul de circumscripții uninominale conform ponderii	Numărul de circumscripții uninominale partajate în baza criteriului d)
Europa	114 892	82,82 %	$0,828 \cdot 6 = 4,97$	4,97
CSI și Asia	13 116	9,45 %	$0,095 \cdot 6 = 0,57$	0,57
America și alte teritorii	10 715	7,72 %	$0,077 \cdot 6 = 0,46$	0,46
Total	138 723	100 %		6

Calculare similare efectuate în baza numărului de alegători de peste hotare care efectiv au participat la scrutinul prezidențial din 2016 ne indică faptul că, zonei Europa iar reveni 4,97 circumscripții uninominale, zonei CSI și Asia – 0,57 circumscripții uninominale, iar zonei America și alte teritorii – 0,46 circumscripții uninominale.

În final, numărul de circumscripții uninominale care ar trebui

create în fiecare din cele trei zone geografice reprezintă suma numărului de circumscripții rezultat în baza calculelor pentru fiecare din cele patru criterii, divizată la numărul de criterii (patru). Tabelul de mai jos prezintă rezultatele finale agregate ale acestei analize:

Tabel 7

TABEL CONCLUZIV					
Zona geografică	INDICATORUL Informațiile deținute de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință	INDICATORUL Informațiile deținute de către autoritățile publice centrale, inclusiv a datelor statistice oficiale relevante	INDICATORUL Informațiile obținute în rezultatul înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate	INDICATORUL Numărul de alegători de peste hotare care au participat la scrutinul precedent	Numărul de circumscripții uninominale care trebuie create în fiecare zonă geografică
Europa	1,80	1,32	4,71	4,97	3,20
CSI și Asia	3,85	3,71	0,38	0,57	2,13
America și alte teritorii	0,35	0,97	0,91	0,46	0,67
Total	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00

Respectiv, pornind de la cele menționate mai sus, numărul de circumscripții uninominale și distribuția acestora trebuie să fie un rezultat reprezentativ, proporțional și universal pentru asigurarea unor condiții echitabile fiecărui alegător. Având în vedere faptul că Parlamentul nu a fixat cote, votul fiecărui alegător trebuie să aibă aceeași putere atât în țară cât și peste hotare.

Pentru a asigura acest deziderat au fost luate în calcul toate

criteriile posibile, inclusiv cele stabilite de cadrul legal, fiind astfel determinată o modalitate optimă de partajare [11] și un număr echitabil de circumscripții electorale care urmează a fi create pentru cetățenii aflați peste hotarele Republicii Moldova, conform zonelor geografice stabilite de Parlament.

În concluzie, Asociația Promo-LEX constată necesitatea creării a 6 circumscripții electorale peste hotarele țării și recomandă următoarea repartiție a acestora pe zone geografice:

- țările membre ale Uniunii Europene, Norvegia, Islanda, Elveția, Liechtenstein, San Marino, țările din Europa de Sud-Est care nu sunt membre ale Uniunii Europene, Turcia, Israel – **3 circumscripții**;
- țările membre ale Comunității Statelor Independente, Ucraina, Georgia, Asia, Orientul Mijlociu – **2 circumscripții**;
- America de Nord, America de Sud, Africa, Australia, Noua Zeelandă – **1 circumscripție**.

---

[1] Calculele sunt efectuate în baza informațiilor colectate din diverse surse deschise, în cazul acceptării metodologiei ele trebuie revizuite în baza informațiilor oficiale prezentate și confirmate de autoritățile relevante

[2]

<http://socialistii.md/igor-dodon-cere-deschiderea-a-159-sectii-de-votare-in-rusia/>

[3] <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1991&rid=19965&l=ro>

[4] <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

[5]

<http://www.registru.md/date-statistice/in-profil-administrativ-teritorial>

[6]

<http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

[7] În cazul utilizării metodologiei respective, se

recomandă ca la cifrele 55000-60000, care reprezintă numărul de alegători pentru constituirea unei circumscripții electorale uninominale în țară, să fie adăugată cota de circa 12% deoarece corespunzător acestei cote se vor deschide circumscripții peste hotarele țării unde vor vota alegătorii care de facto se regăsesc deja în listele electorale de bază.

[8] Denumirile generice ale zonelor geografice sunt generalizatoare și sunt utilizate în studiu pentru facilitarea prezentării informației.

[9]

<https://drive.google.com/file/d/0BxwIRtSMdesFMXVzRFk3dDZzTDg/view>

[10] Informațiile deținute de către CRIS Registru la 01.07.2017,

<http://www.registru.md/date-statistice/referitor-la-cetatenii-rm-plecati-pest-hotare-la-loc-permanent-de-trai>

[11] În cazul utilizării acestei metodologii de calcul se recomandă utilizarea acesteia și pe interiorul zonelor geografice pentru a stabili echitabil numărul de circumscripții (țări) din fiecare zonă geografică.

[PDF](#)

**EFECTELE SISTEMULUI MIXT.
STUDIU DE CAZ: situația
candidatului din lista
națională a partidului, care**

concomitent este și candidat independent în circumscripția uninominală

Noi prevederi legale

Conform noii redacții a Codului electoral, alegerile Parlamentului se efectuează în baza unui sistem de vot mixt într-o circumscripție națională și în circumscripții uninominale. Candidații la funcția de deputat pe circumscripția națională sunt înregistrați de Comisia Electorală Centrală, iar candidații la funcția de deputat pe circumscripții uninominale, inclusiv cei independenți, sunt înregistrați de către consiliile electorale de circumscripție.

Totodată, art. 79 alin. (6) din Codul electoral stabilește că, **persoana inclusă în lista de candidați** din partea unui concurent electoral pentru alegerile în baza circumscripției naționale **poate candida și într-o singură circumscripție uninominală din partea aceluiași concurent electoral sau în calitate de candidat independent.**

Oportunități de finanțare indirectă a campaniilor electorale a partidelor ce înaintează candidați pe lista națională, care simultan sunt și candidați independenți în circumscripții uninominale

Ca normă generală, articolul 41 alin. (2) al Codului electoral stabilește expres existența a trei categorii distincte de subiecți cu drept de desemnare a candidaților:

- partidele politice;
- blocurile electorale;
- cetățenii, prin grupurile de inițiativă.

Adaptând aceste prevederi la alegerile parlamentare,

legiuitorul a stabilit la art. 79 din Cod, ca normă specială, că o persoană poate fi desemnată simultan atât de către partidele politice sau blocurile electorale pe circumscripția națională, cât și de către cetățenii Republicii Moldova în calitate de candidat independent în circumscripția uninominală.

Astfel, prevederea legală care permite candidaților incluși în lista națională a partidelor politice să fie în același timp și candidați independenți pe circumscripții uninominale creează premise pentru finanțarea indirectă și camuflată a campaniilor electorale a acelor partide/blocuri electorale care vor admite astfel de situații.

În acest fel, regulile de finanțare a concurenților electorali în condițiile sistemului mixt creează un context legal favorabil pentru evitarea raportării sumelor de bani cheltuite în vederea promovării indirecte a partidului. Acest lucru devine posibil atunci când o persoană candidează pe lista unui partid în circumscripția națională, dar și în circumscripția uninominală ca și candidat independent. În această situație, banii cheltuiți pentru promovarea candidatului aparent independent indirect aduc și o plusvaloare partidului, pe a cărui listă persoana candidează simultan, și cu care poate fi asociat de alegători.

Asociația Promo-LEX consideră că **noile prevederi legale** care permit ca persoana, fiind candidat pe lista națională, să participe și în calitate de candidat independent în circumscripții uninominale, **pot afecta mai multe principii fundamentale ale democrației electorale** statuate în Codul bunelor practici în materie electorală[1]. Punctul 18 al Codului stabilește că, **egalitatea șanselor trebuie garantată tuturor partidelor și candidaților** și trebuie să stimuleze statul să adopte o atitudine imparțială față de ei și să aplice tuturor în mod echitabil aceeași legislație. Or, partidele care vor face uz de noile prevederi legale pot fi favorizate, comparativ cu restul concurenților electorali. De

asemenea, sunt create condiții favorabile de lezare a **principiului libertății de formare a opiniei alegătorilor**, în contextul unei disonanțe cognitive generate de faptul că cetățenii sunt îndemnați să voteze pentru un candidat care, pe de o parte, este înaintat pe lista națională a unui partid/bloc electoral, însă concomitent candidează și în calitate de candidat independent.

Posibilitatea dublei finanțări a campaniei electorale a concurentului electoral din circumscripția națională și a exponenților săi din circumscripțiile uninominale

Analizând situația dublei candidaturi prin prisma respectării egalității șanselor în cadrul finanțării campaniilor, Asociația Promo-LEX atenționează asupra faptului că, dacă un eventual candidat inclus pe listă din partea unui concurent electoral pentru alegerile în baza circumscripției naționale participă și într-o circumscripție uninominală în calitate de candidat independent, acesta obține dreptul și posibilitatea utilizării simultane a două fonduri electorale.

Articolul 38 din Cod prevede că plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral se stabilește de către Comisia Electorală Centrală, luând ca bază de calcul un coeficient înmulțit cu numărul de **alegători din circumscripția electorală în care au loc alegerile**.

Din această normă rezultă că partidul, concurentul electoral care înaintează o listă de candidați pentru circumscripția națională, are un plafon general calculat, reieșind din numărul total al alegătorilor (circumscripția națională) și, în același timp, candidatul în circumscripția uninominală care se regăsește și în lista pentru circumscripția națională dispune de un fond electoral calculat, reieșind din numărul de alegători din circumscripția uninominală în care candidează. Dacă să abstractizăm și să calculăm că lista poate include 55 de candidați, atunci pentru promovarea unui candidat de pe

listă s-ar cuveni/cheltui o parte din Fondul electoral pentru circumscripția națională mai mult sau mai puțin egală cu întregul fond electoral calculat pentru o circumscripție uninominală (55 candidați pe listă/51 circumscripții uninominale). Or, totalitatea alegătorilor din circumscripția națională constituie suma alegătorilor din circumscripțiile uninominale.

Pornind de la coeficientul de 0,5% din salariul mediu pe economie utilizat de CEC în scrutinele din 2015 și 2016, în 2017 un eventual plafon pentru circumscripția națională ar fi de 86 267 066 lei. Divizând suma pentru promovarea a 55 de candidați incluși pe listă, partidul ar cheltui circa 1 568 492 lei pentru fiecare dintre ei. Totodată, reieșind din numărul de 60 000 de alegători admiși pentru o circumscripție uninominală, plafonul fondului electoral al candidatului în acest tip de circumscripție ar fi de 1 590 000 lei.

Din cele enunțate supra, rezultă că o persoană care candidează atât pe listă în circumscripția națională, cât și într-o circumscripție uninominală, **contrar principiului asigurării egalității șanselor, ar putea beneficia de o finanțare dublă, adică de resurse financiare atât din fondul electoral al partidului dar și de resurse financiare din fondul electoral al candidatului independent. Aceste resurse financiare pot reprezenta o sumă practic egală cu 2 plafoane pentru o circumscripție uninominală.** Considerăm acest fapt drept o inegalitate față de candidații independenți din circumscripțiile uninominale care **nu** se regăsesc simultan și pe liste pentru circumscripția națională.

Totodată, dezvoltând ideea, ținem să menționăm că, chiar și atunci când partidul înaintează candidați în circumscripțiile uninominale, alții decât pe cei incluși în lista pentru circumscripția națională, acesta ar putea dispune de un fond/plafon general național plus maxim 51 de fonduri destinate circumscripțiilor uninominale.

Subliniem că, potrivit pct. 109 din Codul bunelor practici în materie electorală, **o depășire substanțială a normelor sau o abatere în raport cu plafoanele de cheltuieli prevăzute de lege, poate duce la anularea unor alegeri.** Noi însă constatăm situația în care însăși norma legală oferă posibilitatea depășirii fondurilor.

Mai mult ca atât, întrucât legea permite, **partidele pot să înainteze/sustine, de asemenea,** din cadrul listei de candidați pentru circumscripția națională **câte doi candidați în aceeași circumscripție uninominală,** unul ca exponent al partidului, altul aparent cu statut de candidat independent. Acest fapt iarăși subminează principiul egalității șanselor și riscă să creeze confuzii în percepția alegătorului, astfel fiind compromisă libera și conștienta sa alegere.

În concluzie, considerăm vicioasă practica participării la alegerile parlamentare în calitate de candidat independent în circumscripții uninominale a persoanelor incluse și în listele de candidați pentru circumscripția națională. În primul rând, aceasta creează oportunități indirecte și inegale de finanțare a campaniilor electorale pentru acele partide/blocuri electorale care vor admite astfel de situații, iar în al doilea rând, sunt create premise în vederea obținerii dreptului și posibilității de utilizare simultană a două fonduri electorale.

De principiu, noile prevederi legale creează condiții pentru promovarea de practici, ce afectează astfel de elemente fundamentale ale democrației electorale ca egalitatea șanselor participanților în procesul electoral și libertatea de formare a opiniei alegătorilor, stipulate în Codul bunelor practici în materie electorală.

În acest context, ținem să subliniem faptul că , în Legea nr. 154, Parlamentul a prevăzut un termen de 3 luni în care Guvernul să vină cu propuneri pentru ajustarea legislației în vigoare la noua redacție a Codului electoral, precum și cu

propuneri de perfecționare a ultimului, în cazul depistării unor deficiențe în acest sens. Precizăm că acest termen expiră la 21 octombrie 2017 și se încadrează în termenul minim de un an dinaintea alegerilor recomandat de Comisia de la Veneția, termen după care nu se recomandă modificarea legislației electorale.

Ne exprimăm speranța că autoritățile vor remedia situația și vor interveni cu modificările necesare, astfel încât la desfășurarea următorului scrutin parlamentar să nu avem parte de situații conflictuale, incerte și interpretabile. Reiterăm pe această cale respectarea recomandărilor Comisiei de la Veneția, a observatorilor naționali și internaționali, precum și luarea în considerare a adreselor Curții Constituționale, formulate în rezultatul analizei circumstanțelor în care s-a petrecut scrutinul prezidențial din 2016.

Recomandări:

- modificarea art. 79 din Codul electoral cu scopul de a exclude posibilitatea ca persoana inclusă în lista candidaților din partea unui concurent electoral pentru alegerile în baza circumscripției naționale să poată candida în circumscripție uninominală în calitate de candidat independent, ci doar ca exponent al partidului sau exclusiv în calitate de candidat independent;
- efectuarea de modificări și completări la legislația și cadrul normativ electoral în vederea excluderii posibilității de finanțare dublă și inechitabilă a campaniilor electorale, respectiv, excluderea prevederilor care pot genera situații de inegalitate între concurenții electorali și în special candidații independenți din circumscripțiile uninominale care nu sunt simultan și pe lista națională;
- intensificarea de către Parlament și Guvern a eforturilor de ajustare a cadrului legal, ca urmare a recomandărilor formulate de Promo-LEX[21], a Adreselor Curții Constituționale, a recomandărilor misiunilor

observatorilor naționali și internaționali etc.

---

[1]

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev-rom](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev-rom)

[2]

<https://promolex.md/9925-d-e-c-l-a-r-a-t-i-e-cu-referire-la-modificarea-sistemului-de-alegere-a-deputatilor-in-parlament/>;

<https://promolex.md/10404-efectele-sistemului-mixt-studiu-de-caz-limitarea-dreptului-constitutional-de-a-alege-al-alegatorilor-fara-domiciliu-sau-resedinta/>;

<https://promolex.md/10213-efectele-sistemului-mixt-studiu-de-caz-votul-studentilor-si-elevilor-poate-decide-soarta-alegerilor-din-unele-circumscripții-uninomiale/>;

<https://promolex.md/10543-apel-public-privind-transparenta-activitatii-comisiei-nationale-pentru-constituirea-circumscripțiilor-uninomiale-permanente/>.

[PDF](#)